

En bedre måde at udvikle byer kunne være, som Dostojevskij udviklede sine romaner

Henrik Valeur, 2022

Imens Putins krigsmaskine er i fuld gang med at smadre de ukrainske byer, vil jeg tillade mig at gøre opmærksom på en anden russer, som måske kan inspirere os til at skabe byer på nye og bedre måder.

Gennem de seneste årtier er vores byer blevet skabt af developere, som har drevet udviklingen, og teknokrater, som har styret den. Arkitekternes opgave har været at lave de renderinger og strategier, der skulle til for, at developerne og teknokraterne kunne sælge deres projekter til investorer og politikere.

Renderingerne er som regel fyldt med glade mennesker, men er et glansbillede.

De rigtige mennesker, som byudviklingen berører, er kun blevet involveret i det omfang, det har været lovpligtigt nødvendigt. Byens brugere og beboere er blevet opfattet som besværlige. Det skyldes sandsynligvis, at man først og fremmest har set byen som en økonomisk maskine, der skal køre så effektivt, fejlfrit og forudsigeligt, som muligt. Som noget, der kan gøres op i tal og beskrives i diagrammer og statistikker.

I den 'effektive' by er det hele bestemt oppefra, og gerne ned i mindste detalje. Alt er på forhånd fastlagt og fastlåst.

I denne by er kulturen ikke noget, folk selv skaber, men noget, de forbruger. Det er ikke en by, der langsomt og gradvist forandrer sig gennem brugernes og beboernes egne handlinger og tiltag. Det er en by, der udvikler sig ved, at man rydder det

eksisterende og opfører noget nyt.

Det er derfor, man ikke lærer noget, men i stedet bliver ved med at finde på nyt. Et alternativ til den herskende udviklingsmodel er en dialogbaseret udvikling, som involverer alle de forskellige interesser.

Den russiske litterat Mikhail Bakhtin skrev, at dialogen, som Sokrates anvendte den, står i kontrast til både myndighedernes monologisme, der lader som om, den er en færdiglavet sandhed og den naive selvsikkerhed hos folk, der tror, de kender sandheden.

Modstanderne af den dialogbaserede udviklingsmodel hævder, at det er umuligt at få alle til at blive enige, at det er den laveste fællesnævner som kommer til at bestemme, og at man alligevel kun hører dem, der møder op og råber højest. Det er ikke en helt ubegrundet indvending, for det er sådan, mange planlægningsprocesser synes at fungere i dag.

I sin banebrydende analyse af den russiske forfatter Fjodor Dostojevskijs forfatterskab introducerer Bakhtin begrebet polyfoni til at beskrive en form for dialog, som alle deltager i på egne vilkår og med hver sin stemme, selvforståelse og forståelse af verden omkring sig.

Begrebet stammer fra musikken, hvor polyfoni er en musikform, der lader forskellige stemmer og melodier optræde samtidigt. I følge Bakhtin er det særlige ved Dostojevskijs romaner nemlig, at de ikke skabes af fortællerens egen stemme og bevidsthed, men af mange selvstændige og ligeværdige stemmer og bevidstheder uden for forfatterens kontrol, som kommer til orde gennem åbne, ubestemte og uafsluttede dialoger.

Kunne man forestille sig byer udviklet på den måde, som Dostojevskij udviklede sine romaner? Som byer der samtidigt giver stemme til de mange forskellige brugere og beboere, deres mange forskellige perspektiver og forståelser, erfaringer og

forhåbninger, drømme og vilkår?

Det der, ifølge Bakhtin, gør det muligt for de mange forskellige stemmer at tale sammen med samme vægt i Dostojevskijs romaner er, at romanerne er opbygget og indrettet som karnevaller. I karnevallet ophæves de sociale koder og konventioner, hierarkier og roller.

”Karnevallet”, skriver Bakhtin, ”står med dets glæde ved forandring og glade relativitet i opposition til den ensidige og dystre officielle seriøsitet, som er dogmatisk og fjendtligt indstillet overfor evolution og forandring, og som søger at gøre et givent livsvilkår eller en given social orden absolut”.

Hvis byer skal opbygges og indrettes som karnevaller, må de være ufærdige og foranderlige, for kun derved kan dialogen opretholdes.

Det er fordi, demokratiet er baseret på dialog, og ikke som det autokratiske styre på monolog, at vi ønsker demokrati. Hvis vi også ønsker demokratiske byer, er det ikke entydige og på forhånd bestemte ‘konsensusbyer’, men flertydige og flydende byer.

Alternativet til den globale, neoliberale arkitektur, som har hersket de seneste årtier, er ikke den ultrakonservative, nationalromantiske arkitektur, som nu fremdyrkes, for det er blot en anden monolog. Alternativet er en arkitektur i mellem disse yderpunkter, som lader alle stemmer komme til orde – og lader alle instrumenter spille.

Denne artikel har været publiceret som debatindlæg i Byrummonitor, 6 maj 2022.

This article may be copied or reprinted for noncommercial purposes as long as proper citation standards are observed (author, title, date).